

När tystnaden är farligare än bullret – en bild av svensk medias blinda fläckar

En aktuell genomgång av det Svenska Mediearkivet Retriever från de fyra första månaderna 2025 bygger på 93 sökord valda inom sju olika ämnesområden. Resultaten visar ett medieklimat där vissa frågor får ett öronbedövande utrymme, medan andra knappt får viska. Det är kanske ingen överraskning att "Ekonomi" och "EU" toppar listan, men att "Trump" omnämnts över 57 000 gånger, 475 gånger per dag eller 150 gånger så ofta som "Antibiotikaresistens", 65 gånger så ofta som "mental hälsa", 56 gånger så ofta som "svält" och 25 gånger så ofta som "solidaritet" – borde få oss att höja på ögonbrynen. Det är dags att tala om vad vi inte talar om – innan priset blir för högt.

Artikeln är en vidareutveckling av ett debattinlägg i Västerbotten-Kuriren 15 juli 2025.

Medieanalys– en spegel för journalister?

Ett av de mest etablerade användningsområdena är analysen av politisk journalistik, särskilt i samband med riksdagsval. Medievalsundersökningarna, initierade av Göteborgs universitet, analyserar systematiskt nyhetsrapporteringen kring valrörelser från 1979. Resultaten visar en stadig dominans för politik- och ekonomirelaterade frågor.

Boken *Kampen om mediebilden – nyhetsjournalistik i valrörelsen 2018* (1) analyserar hur de traditionella nyhetsmedierna skildrade den svenska valrörelsen och vilka partier som gynnades respektive missgynnades av mediebilden. Analysen rör både strukturell partiskhet och medialisering – det vill säga mediernas egna logiker och arbetsformer – samt politisk partiskhet och politisering.

Trots framväxten av sociala medier och alternativa nyhetskällor fortsätter traditionella medier att vara den viktigaste källan till information om politik och samhälle. Nyhetsjournalistiken påverkar medborgarnas verklighetsuppfattning, vilka frågor de upplever som viktiga samt deras kunskaper om samhällsfrågor. Denna påverkan diskuteras i forskningen som gestaltningseffekter, dagordningseffekter och kunskapseffekter. Därmed har medierna en central roll i opinionsbildningen och i hur väljarna slutligen röstar.

Mediernas makt gör att partier och politiker noggrant följer och reagerar på valrörelsejournalistiken, som ofta uppfattas som orättvis eller vinklad. Kritiken har dessutom blivit starkare i takt med sociala mediers framväxt och ett alltmer

politiserat medieförtroende. Mot denna bakgrund är det angeläget att vetenskapligt analysera mediebevakningen – en lång tradition i svensk forskning.

Kent Asp, pionjären på området, ser medialisering som en process där medierna inte enbart återger politiken utan själva blir drivkrafter för samhällelig förändring. Utgångspunkten är frågan om mediemakt, där han urskiljer två dimensioner: dels den synliga påverkan på publikens åsikter och agendor, dels den mer dolda makten i att individer och institutioner anpassar sig efter mediernas logik. Det senare betraktas som särskilt betydelsefullt eftersom det omformar relationerna mellan politik, samhälle och medier (2).

Den bild av forskning och vetenskap som medierna förmedlar har stor möjlig påverkan på medborgarnas attityder och kunskaper om forskning. Mediebilden kan påverka förtroendet för forskning och forskare, samt intresset för vetenskaplig kunskap. Forskning har oftast skildrats som positiva, traditionella nyhetsartiklar på inrikes- eller lokalsidor, med fokus på samhällsvetenskap och medicin, enligt en studie av Vetenskap & Allmänhet (3). Mediearkivet Retriever användes där för att analysera opinionsjournalistik och debattartiklar i svensk dagspress mellan 1995 och 2015, med särskild fokus på teman som hälsa, teknik och medicin.

I studien gjordes en systematisk kvantitativ innehållsanalys av 1 763 artiklar med fem olika nedslagsår (1995, 2000, 2005, 2010, 2015). Den typiska artikeln om forskning är en traditionell nyhetsartikel med neutral (eller positiv) vinkel, som är placerad på lokal- eller inrikkessidorna, och handlar om samhällsvetenskap eller medicin. Artikeln saknar intervjuperson, eller har citat från en manlig forskare vid något av de stora svenska universiteten. Nyheter om forskning och vetenskap återfinns oftast bland lokala och inrikes nyheter. På vetenskapssidorna dominerar artiklar om medicin och naturvetenskap, som tillsammans står för cirka tre fjärdedelar av dessa nyheter. Nyheter om humaniora dominerar på kultursidorna. Storstadsmorgontidningarna har både fler och längre forskningsnyheter jämfört med kvällspress och landsortspress. Kvällstidningar har fler artiklar om medicinsk forskning medan storstadsmorgontidningar har en större andel samhällsvetenskapliga nyheter.

I ett examensarbete från Linnéuniversitetet granskades massmedias gestaltning av flyktingar (4). Syftet var att undersöka utvalda delar av etablerade svenska medier och upptäcka olika attityder gentemot flyktingar och asylsökande. Studien visade att antalet artiklar om flyktingar i de fyra stora dagstidningarna ökade kraftigt från januari 2015 (22 artiklar) till januari 2016 (60 artiklar), vilket tyder på att frågan fått ökad betydelse på mediernas dagordning. Förändringen kopplas till migrationskrisen hösten 2015 och illustrerar hur yttre händelser påverkar mediernas gestaltning och ökar vår förståelse för samspelet mellan medier, opinion och politik. Det belyser också hur snabbt mediediskursen kan förändras.

Flera studier har försökt kartlägga hur pressen rapporterar om humanitära

frågor och mänskliga rättigheter. En rapport från Delegationen för mänskliga rättigheter (5) analyserade hur begreppet ”mänskliga rättigheter” förekom i svensk press under perioden 2000–2006. Resultatet visade att rapporteringen var splittrad, med stor variation mellan grupper och vilka rättigheter som lyftes.. Minoriteters rättigheter och diskrimineringsfrågor fick störst utrymme, medan exempelvis barns eller äldres rättigheter sällan belystes.

Media i Sverige har rapporterat om mänskliga rättighetsfrågor främst genom att lyfta fram kritik från organisationer som Amnesty och UNICEF gällande bristande ansvar gentemot utsatta grupper, såsom EU-migranter och barn, samt om diskriminering och våld på nätet. Rapporteringen har visat på ett Sverige som i vissa fall bryter mot internationella konventioner genom att inte leva upp till sina skyldigheter, vilket satt press på svenska myndigheter att ta ett större ansvar.

En tematisk studie genomfördes av Örebro universitet, som analyserade hur hedersrelaterat våld framställs i svensk dagspress (6). Resultatet visar att år 2000 dominerade kultur- och könsmaktdiskurser, 2005–2006 kyskhetskultur-, religions- och västerländskkulturdiskurser, och 2019 kultur- och slöjdiskurser. Slutsatsen är att hedersvåld inte kan förstås genom ett enda perspektiv, då detta riskerar att skapa otillräckliga analyser och bidra till kulturrasism och stigmatisering.

I ett examensarbete i kriminologi undersöktes hur hedersproblematiken framställts i svensk media femton år efter mordet på Fadime (7). Två förklaringsmodeller identifieras: den kulturorienterade, som fortsatt dominerar, och den feministiska, som forskare anser mer legitim men som framträder svagare i debatten. Diskurserna används ofta parallellt och kopplas till frågor om svenskhet och jämställdhet. Debatten fokuserar i högre grad på lösningar än på orsaker, något som ses som en följd av det hårda debattklimatet 2002.

På miljöområdet har medianalys använts för att studera representationen av exempelvis klimathot, återbruk och hållbarhet. Medierna beskrivs som en betydande faktor för svenska konsumenters hållbarhetsbeslut. En kritisk mediebild kan starkt påverka en konsuments beslut att undvika ett företag enligt Svensk Handel (<https://www.svenskhandel.se/api/documents/sh-hallbarhetsundersokning-2023-2024>).

Diskurser om hållbar konsumtion handlar om hur samhället kan förändra sina konsumtionsmönster för att minska miljöpåverkan, uppnå social rättvisa och säkerställa ekonomisk hållbarhet. Dessa diskussioner berör allt från myndigheters politik och företags ansvar till konsumenters beteende, digitaliseringens roll och de samhälleliga faktorer som påverkar konsumtionen, såsom normer och identitet. Temat ansluter därmed väl till Agenda 30's Mål 12 (<https://globalamalen.se/om-globala-malen/mal-12-hallbar-konsumtion-och-produktion/>).

Journalistikens och medias makt spelar en avgörande roll för hur makt och demokrati fungerar i dagens samhällen menar Martin Eide (8). Han lyfter fram vilken påverkan den journalistiska logiken har och hur olika samhällsaktörer börjar ”tänka journalistiskt”. Nästan inga institutioner eller aktörer i dagens samhälle står utanför medielogikens inflytande.

Den studie som relateras nedan har kommit till som ett resultat av författarens nyfikenhet på ordens förmedlande och tolkande makt och hur den tar sig uttryck i svensk press. Intresset bottenar också i författarens yrkesliv som forskare och lärare inom global hälsa - ett mandat att tänka och förhoppningsvis också agera bortom geografiskt nära och egennyttiga frågeställningar.

Sju temaområden

I denna aktuella studie valdes sökord inom sju ämnesområden från det Svenska Medicarkivet Retriever för de första fyra månaderna under 2025. Tabell 1 nedan visar fördelningen av sökorden på de sju ämnesområdena och inom parentes i hur många artiklar de förekommit i den svenska pressen under perioden.

Av de sju områdena har ”Internationella ämnen” det högsta genomsnittet med 14,896 omnämmanden. Därefter följer ”Politik & Ekonomi” med 11,386 omnämmanden, ”Brott & Säkerhet” med 9,711 omnämmanden, ”Miljö & Vetenskap” med 8,900 omnämmanden, och ”Samhälle & Kultur” med 8,470 omnämmanden. ”Humanitära ämnen & Etik” samt ”Hälsa & Velfärd” hamnar lägst med 2,724 respektive 2,351 omnämmanden. Figur 1 nedan illustrerar områdenas relativa ”betydelse” där fontstorlekarna är proportionella mot antalet omnämmanden.

Tabell 1. 93 sökord inom 7 ämnesområden.

Politik & Ekonomi	Samhälle & Kultur	Hälsa & Velfärd	Miljö & Vetenskap	Internationella ämnen	Brott & Säkerhet	Humanitära & Etiska ämnen
Ekonomi (38 595)	Tillväxt (32 820)	Sjukvård (110 255)	Miljö (29 940)	EU (63 291)	Polis (33 751)	Mångfald (7 685)
Politik (26 561)	Kultur (28 575)	Pandemi (2 746)	Forskning (22 701)	Trump (57 274)	Rättsäkerhet (28 085)	Mänskliga rättigheter (4 355)
Regering (14 005)	Utbildning (27 756)	Livsqualitet (2 735)	Innovation (21 625)	Ukraina (27 756)	Straff (15 324)	Integritet (4 010)
Inflation (13 240)	Arbetsmiljö (9 167)	Äldreomsorg (2 326)	Hållbarhet (14 614)	Krig (19 417)	Brottslighet (8 991)	Solidaritets (2 417)
Pension (9 910)	Integration (8 690)	Förebyggande (2 227)	Kärnkraft (3 693)	Handel (18 577)	Narkotika (6 976)	Diskriminering (2 304)
Börs (8 662)	Korruption (7 168)	Folkhälsa (1 347)	Klimatförändringar (3 338)	Fred (13 769)	Bedrägeri (5 711)	Empati (1 960)
Demokrati (7 994)	Teknologi (6 071)	Vaccination (1 215)	Ekosystem (3 074)	Bistånd (3 990)	Kriminalitet (5 115)	Moral (1 677)
Arbetslöshet (5 632)	Rättvisa (5 445)	Barnomsorg (1 147)	Vetenskap (2 994)	FN (3 658)	Brottsförebyggande (3 149)	Barns rättigheter (1 188)
Skatter (4 882)	Jämställdhet (4 201)	Svält (1 019)	Förnybar energi (2 871)	Flyktingar (2 865)	Organiserade brott (2 959)	Etik (1 113)
Sysselsättning (4 067)	Digitalisering (4 031)	Mental hälsa (878)	Växthusgaser (2 351)	Migration (1 943)	Terrorism (2 447)	Civilkurage (365)
Riksdagsval (396)	Rasen (2 608)	Digital hälsa (870)	Klimatmål (2 253)	Internationella relationer (1 611)	Gångkriminalitet (2 438)	
	Minoriteter (1 271)	Hälsöfrämjande (751)	Agenda 2030 (683)	Säkerhetspolitik (1 193)	Väld i nära relationer (1 597)	
	Jämlikhet (1 261)	Global hälsa (395)		Diplomati (1 079)		
	Välgörenhet (1 072)	Antibiotikaresistens (382)		Geopolitik (696)		
	Ojämlighet (1 001)	Hälsosystem (53)		Globalisering (326)		
	Feminism (537)					

Enskilt vanligaste ämnen är ”EU”, ”Trump”, ”Ekonomi” och ”Tillväxt” med 63 291, 57 274, 38 595 och 32 869 omnämmanden respektive. Det speglar ett starkt intresse för makrofrågor – särskilt i en orolig tid med inflation och geopolitisk osäkerhet.

Figur 1. De sju ämnesområdenas relativa storlek mätt som genomsnittet av ingående sökords omnämmanden och illustrerat med fontstorlek.

Med 57 274 omnämmanden är Donald Trump nästan lika närvarande i svensk media som svenska regeringen. Världen utanför tar plats, men är det rätt värld? Trots att ”klimatförändringar” är vår tids ödesfråga hamnar de långt ner (3 338) jämfört med ”Miljö” (29 440). Miljö är alltså ett populärt paraply, men specifika klimatutmaningar får mindre utrymme.

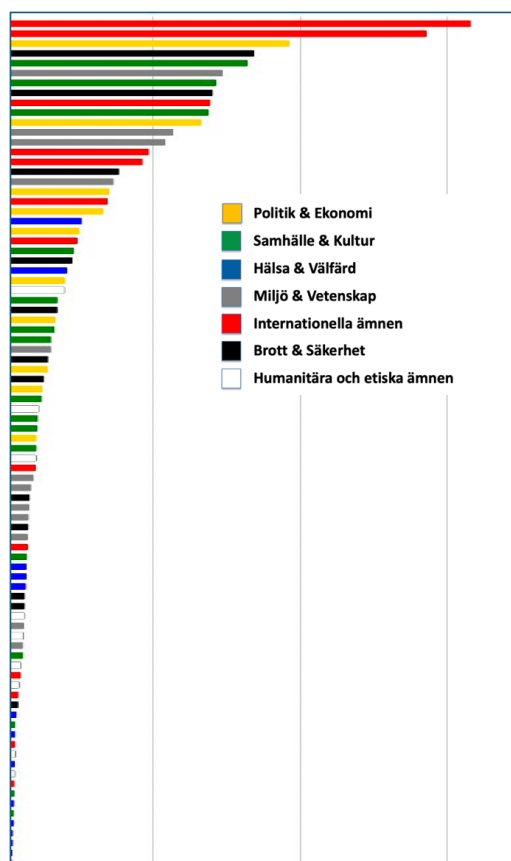
Hälsa hamnar i skymundan. Termen ”Sjukvård” får relativt höga siffror (10 255), men andra centrala hälsotermerna som ”Mental hälsa” (878) och ”Antibiotikaresistens” (382) lyser med sin frånvaro. Humanitära och etiska frågor marginaliseras. ”Mänskliga rättigheter”, ”Civilkurage” och ”Empati” är alla lågt rankade – trots att världen ropar efter medmänsklighet.

Den grafiska bilden i figuren nedan visar hur politiska, ekonomiska och internationella ämnen (gula och röda staplar) samt brottslighet (svarta staplar) hamnar högt upp i synlighet medan humanitära och etiska ämnen (vita staplar) hamnar långt ner och blir i stort sett osynliga.

Vi står mitt i flera kriser – klimat, ohälsa, ojämlikhet – som är mindre klickvänliga men desto mer ödesmättade. Antibiotikaresistens, till exempel, beskrivs av WHO som ett av mänsklighetens största hot. Ändå nämns det i genomsnitt bara fyra gånger i veckan i svensk press. Och medan psykisk ohälsa bland unga når nya höjder, omnämns ”Mental hälsa” 220 gånger per månad – betydligt mindre än ”Växthusgaser”, och långt från ”Inflation”.

Även de riktigt obekväma orden – som ”Svält”, ”Global hälsa” och ”Mänskliga rättigheter” – verkar ha hamnat i skuggan av vår samtidspolitiska kakofoni. Inte för att problemen försvunnit. Utan för att de inte längre får plats. Det här är inte bara en spegling av redaktionella prioriteringar, utan ett eko av våra egna vanor som nyhetskonsumenter. Vi klickar, delar och diskuterar det som oroar oss här och nu – elpriser, opinionslägen, nästa val.

Det sägs ofta att media är en spegel av samhället. Men vad syns egentligen i den spegeln? Detta är inte en känga mot journalister. Det är en spegling av oss alla. Vad vi klickar på. Vad vi delar. Vad vi låter passera. Vi är snabba att oroa oss för börsen, men tröga att förstå hur ojämlikhet, klimatförändringar och global ohälsa hotar vår framtid på djupet. Media formar vår världsbild. Men vår världsbild formar också media. Det är dags att vi tar det ansvar som följer med en fri press – inte bara som läsare, utan som medmänniskor.

Figur 2. Illustration av fördelningen av sökordens förekomst inom de 7 områdena och vid en jämförelse där samtliga sökord fördelats med lika skala.

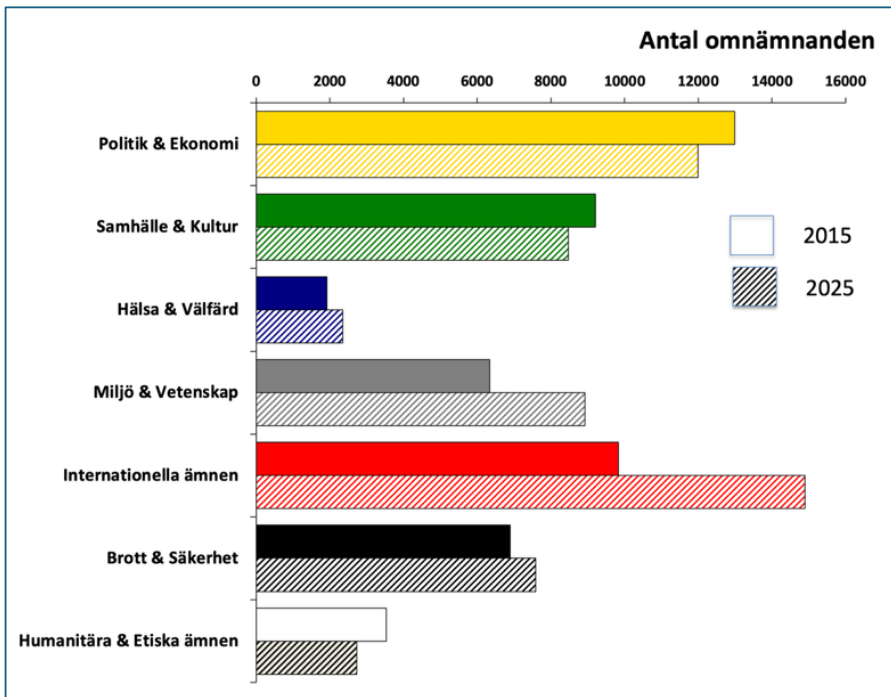
Vi behöver en ny offentlig kompass

Det borde vara lika självklart att tala om solidaritet, svält och systemkollaps som om Riksbanksräntan. Det handlar inte om att sluta skriva om Trump. Men det handlar om att också skriva om det som brinner långsamt – tills det inte går att släcka.

Mediernas roll är inte bara att rapportera vad som händer, utan att påminna om det som borde hända – och varför det inte gör det. När livsviktiga ämnen tystas av klicklogikens ekokammare, behöver vi en journalistik som vågar ta risker. Som vågar vara tråkig ibland, om det räddar liv.

I ett globalt perspektiv är Sverige fortfarande en humanitär stormakt – men vår mediala uppmärksamhet matchar inte våra ambitioner. Vi diskuterar sällan hur våra beslut påverkar hälsa och välfärd i länder som Somalia, där nedstängningen av internationellt bistånd just nu hotar barn, mödrar och sjukvårdssystem.

Vi behöver lyfta fram systemhoten, de strukturella ojämlikheterna, de glömda rösterna. Vi måste våga tala om antibiotikaresistens med samma glöd som vi talar om bostadsräntan. Om global hälsa med samma intensitet som vi spekulerar i NATO:s framtid.

Figur 3. Förändring av sökordens förekomst mellan 2015 och 2025 inom de 7 ämnesområdena.

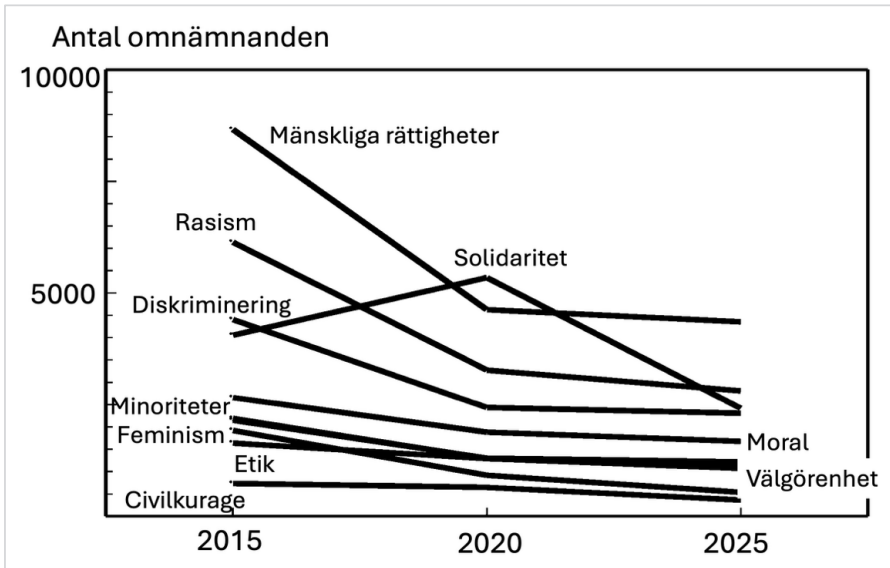
Har kompassen rostast?

En jämförelse mellan 2015 och 2025 (Figur 3) visar på en viss fokusförskjutning. Intresset för ”Politik & Ekonomi” och ”Samhälle & Kultur” har dalat en aning, medan ”Hälsa & Velfärd” tagit ett kliv framåt om än fortfarande på en låg nivå. Efter år av pandemi är det knappast förvånande att frågor om vård och välbefinnande nu väger tyngre i det offentliga samtalet. Än mer dramatisk är uppgången för ”Miljö & Vetenskap” och ”Internationella ämnen”. Klimatförändringar, forskningsframsteg och geopolitisk oro har alltmer flyttat fram sina positioner på nyhetsagendan. Världen känns både närmare och mer komplex än för tio år sedan. Inom området ”Brott & Säkerhet” ser vi också ökning. Den ökande fokuseringen på trygghetsfrågor speglar ett samhällsklimat med ökande närvaro av ”organiserad brottslighet” och ”gängkriminalitet”.

Men mest anmärkningsvärt är vad som inte längre fångar vår uppmärksamhet: ”Humanitära och etiska ämnen”. Ord som ”välgörenhet”, ”etik”, ”civilkurage”, ”solidaritet”, ”mänskliga rättigheter”, ”rasism” och ”minoriteter” har från en låg nivå i stort sett halverats på tio år (Figur 4). När världen ropar efter lösningar på humanitära kriser och moraliska dilemman tycks det som om våra medier vänder blicken åt ett annat håll. Håller vi på att tappa vår moraliska kompass – rostas den i takt med att nyhetsflödet driver oss mot nya bekväma likgiltigheter?

Naturligtvis måste vi tala om klimatet och världens oroshärdar. Men när mediernas och därmed också vår kollektiva blick avviker från de grundläggande humanitära frågorna, är det inte bara nyhetsvärderingen som förändras. Det är själva väven i vårt samhälle som riskerar att fransas upp. Empati och moral är färskvaror. De måste odlas, vårdas och återkommande belysas – inte för att det är lätt, utan för att det är rätt. När dessa frågor tystnar i pressen tystnar de också i våra medvetanden. Och vad händer då med vår förmåga att stå upp för andra, när det verkligen gäller?

Vi behöver inte fler domedagsrubriker. Vi behöver en journalistik som påminner oss om vad som egentligen står på spel: människors liv, värdighet och rättigheter. Så medan klimatet bokstavligen glöder och världens konflikter rasar, borde vi också fråga oss: glöder fortfarande vår vilja att värna det mest grundläggande – varandra?

Figur 4. Utveckling av förekomsten av några sökord inom området ”Humanitära ämnen & Etik”.

Sökningen i det svenska medicarkivet visar vad som dominerat det svenska medielandskapet under årets första fyra månader och motsvarande månader för 10 år sedan – och vad som kanske borde ha gjort det. Resultaten speglar vad vi svenskar oroar oss för, diskuterar – och ignorerar. De avslöjar inte bara mediernas prioriteringar, utan vår kollektiva värde-bas. Vem pratar vi om när vi pratar om världen?

Vi behöver ett medialt renässansprojekt. Det är inte fel att skriva om Trump. Men det är livsfarligt att inte också skriva om svält. Vi har inte råd att låta det osagda definiera vår samtid.

*Stig Wall,
Professor Emeritus,
Institutionen för Epidemiologi & Global Hälsa,
Umeå Universitet.*

Referenser

1. Johansson B, Strömbäck J, Truedsson L (red). Kampen om mediebilden – Nyhetsjournalistik i valrörelsen 2018. Institutet för mediestudier. Stockholm 2019.
2. Asp, K. (2014). Mediatization: Rethinking the Question of Media Power. I K. Lundby(red.), Mediatization of Communication (s. 349–373). Berlin: de Gruyter.
3. Jönsson AM, Bohlin G, Brounéus F. *Forskning i svensk press 1995–2015 – En innehållsanalys*. Vetenskap & Allmänhet; 2019. Rapport 2019:2.
4. Jansohn H. Massmediers Gestaltning av Flyktingar - En Kvalitativ Textanalys. Linnéuniversitetet, 2020.
5. Delegationen för mänskliga rättigheter. *Svenska nyhetsmedier och mänskliga rättigheter i Sverige 2000–2006*. SOU 2007:52.
6. Altas Z, Haidar R. Hur media porträtterar hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. Examensarbete vid Örebro universitet, 2020.
7. Ezimoha S, Törnkvist E. Hur hörs heder? En diskursanalys av hedersdebatten 15 år efter mordet på Fadime. Examensarbete vid Stockholms universitet, 2017
8. Eide, M. 'Encircling the Power of Journalism.' I Carlsson, U och Helland, K (red): Media Structures and Practices ... As Time Goes By ... Nordicom Review 2/2007. Göteborg: Nordicom, Göteborgs universitet.